

Liefde en trouw gedigitaliseerd

Zo rond 1600 verschenen er op de Nederlandse boekenmarkt prachtig geïllustreerde emblembundels, met intrigerende teksten en afbeeldingen over thema's als liefdesverdriet, trouw en partnerkeuze. Elk embleem bevatte een les over de liefde, verborgen in puzzelstukjes die Nederlandse dichters aan klassieke, christelijke en eigentijdse bronnen ontleenden.

Kunsthistorici, neerlandici, latinisten en informatici werken binnen het Emblem Project Utrecht (EPU) aan de digitalisering van Nederlandse liefdesemblembundels, zo'n 25 in totaal. Doel van het onderzoek dat op basis van deze digitalisatie gebeurt, is onder andere de wisselwerking vast te stellen tussen religieuze en profane stromingen in de liefdesemblematiek.

Om de verknoppingen in kaart te brengen en zoekbaar te maken,

zijn de digitale edities die het EPU op het Internet publiceert gebaseerd op codering in XML (eXtensible Markup Language). Voor de tekstuele elementen van de emblemen wordt gebruik gemaakt van de *Guidelines* van het Text Encoding Initiative (TEI), en voor de pictoriale van Iconclass, een classificatiemethode die al voor het computertijdperk zijn waarde bewezen heeft. Uit de EPU-collecties worden dynamisch doorzoekbare edities gegenereerd met de open source software Cocoon.

Vanuit het Emblem Project Utrecht wordt ook deelgenomen aan het Open Emblem Portal, dat gebouwd is op dezelfde technische uitgangspunten en coderingsrichtlijnen. Via dit portal zijn inmiddels grote delen van het corpus Europese emblembundels te raadplegen en doorzoeken. (Els Stronks)

Zoals een fakkel door het vet waarmee hij gevoed wordt, zo kom ik om door wie ik leef en wordt gevoed en door degene op wie ik smoorverliefd ben. Uit: Daniel Heinsius, *Emblemata amatoria* (c. 1601), met dank aan de Universiteitsbibliotheek UvA.

<http://emblems.let.uu.nl>

<http://media.library.uiuc.edu/projects/oebp/>

VGI studiedag: nieuwe technologie in onderwijs en cultuur

De VGI organiseerde op 16 juni een drukbezochte studiedag over toepassingen van nieuwe technologie binnen onderwijs en cultuur. Met nieuwe technologie worden bijvoorbeeld bedoeld *location based services* (een informatiedienst die afhankelijk is van de locatie waar men zich bevindt) en *social bookmarking* (gereedschap waarmee de internetgemeenschap collectief informatiebronnen markeert en van kwaliteitsoordelen voorziet). Zogenaamde 'folksonomies' zijn hier nauw mee verbonden: het 'volk' bouwt *bottom up* een kennisstructuur die lijkt op een traditionele taxonomie. Ook werd de architectuur van de nieuwste versie van Surfnet (SURFnet6) gepresenteerd, waarbij snelle glasvezelverbindingen

en 'lichtpaden' hoogvolume datastromen mogelijk maken.

Netwerken van gebruikers, van mensen rondom kwalitatief goede inhoud bleken op de studiedag toch een eerste vereiste om te komen tot succesvolle toepassing van deze nieuwe technologie. Enkele bijdragen tijdens de studiedag presenteerden voorbeelden hiervan, zoals het themakanaal 'Geschiedenis' van de VPRO. Andere bijdragen waren van Dick Rijken (Hogeschool Den Haag) over 'De lerende samenleving'; Diederik van Wingerden (ZAPPwerk) met 'Cultuur in de buurt', Maurice Dohmen (Surfnet) over Surfnet 6 en Sybille Poortman (Fontys Hogeschool) met 'Folksonomy en social bookmarking'. (René van Horik)

Vlaams onderzoek naar ontsluiting van mondelinge bronnen

In Vlaanderen zal een studie worden gedaan naar de mogelijkheid om een flexibele applicatie te ontwikkelen voor het invoeren en ontsluiten van mondelinge bronnen. De coördinator van dit project is de Universiteit Gent. Partners zijn lokale erfgoedcellen in tien steden, enkele Vlaamse archiefinstellingen, het Geluidsarchief van de publieke omroep VRT, Volkskunde-Vlaanderen vzw en het Vlaams Centrum voor Volkscultuur (VCV), met de steun van de Vlaamse overheid.

Er bestaat momenteel in Vlaanderen een achterstand in de ontsluiting van mondelinge bronnen: onder andere (historische) opnames van interviews en getuigenissen, verhalen, dialecten of andere vormen van 'historisch klankarchief'. Er is een breed spectrum van 'producenten' van mondelinge bronnen, en vermoed wordt dat slechts een beperkt deel in bewaring gegeven wordt bij archiefinstellingen. In Vlaanderen bestaat geen instelling of organisatie die expliciet de opdracht heeft het ontsluiten, de opslag en bewaring van mondelinge bronnen te ondersteunen.

De voorbije jaren zijn mondelinge bronnen in Vlaanderen onder de aan-

dacht gekomen via de ontwikkeling van verhalenbanken in het erfgoedveld, zoals de *Verhalenbank Brugge* (www.verhalenbankbrugge.be). Diverse (erfgoed)organisaties ontwikkelen mondelinge geschiedenisprojecten en het Vlaams Centrum voor Volkscultuur (VCV) gaf in 2005 de DVD-handleiding *Van Horen Zeggen* uit.

Internationaal worden geavanceerde applicaties ontwikkeld voor het ontsluiten en tot waarde brengen van geluidscollecties via het internet, maar ook beheersapplicaties die op professionele wijze dit type bronnen inventariseren. Zo ook in Nederland waar in de context van het onder-

zoeksprogramma *Continuous Access To Cultural Heritage* (CATCH: www.nwo.nl/catch) projectlijnen zijn opgestart zoals *Mondelinge geschiedenis geïndexeerd* (CHORAL, <http://hmi.ewi.utwente.nl/project/Choral>). Ook het Nederlandse Instituut voor Beeld en Geluid ontwikkelt diverse interessante programma's. De UNESCO-conventie voor de bescherming van immaterieel cultureel erfgoed (2003) geeft nog een extra legitimatie en stimulans aan de zorg voor orale bronnen. (Zie: www.unesco.org)

De applicatie die nu in Vlaanderen zal worden verkend zou een open modulair systeem kunnen zijn met aandacht voor innovatieve zoek- en indexersystemen. Het systeem moet inspelen op een aantal van de behoeften op het vlak van productie, ontsluiting, opslag en bewaring van mondelinge bronnen. Wat realiseerbaar is hangt af van de financiële middelen; de studie brengt enkel de mogelijkheden in kaart. Tijdens de onderzoeksperiode zal een internationaal seminarie met experts worden georganiseerd en zal overleg gepleegd worden met de partners en de overheid. Het lijkt belangrijk te vermijden dat er op verschillende niveaus aan dure, parallelle ontwikkeling van systemen wordt gedaan. In dit stadium is er misschien een kans om instellingsoverschrijdend en schaalvergroterend te werken aan een gezamenlijk traject. Daarbij zal ook naar de ontwikkelingen over de grens gekeken worden, zoals in Nederland. (Jeroen Walterus)

www.vcv.be

TOPs komen van de grond

Met verschillende partners in de sociale- en geesteswetenschappen werkt het data-instituut DANS aan het opzetten van TOP's: Thematische Ontwikkel Programma's. Daarmee krijgt een van de belangrijke taken van DANS gestalte.

DANS heeft als taak om de data-infrastructuur binnen de sociale en geesteswetenschappen te verbeteren. De Thematische Ontwikkel Programma's (TOPs) zijn daarbij een belangrijk instrument. Ze stimuleren samenwerking met en tussen onderzoekers op een bepaald wetenschapsgebied en versterken zo de data-infrastructuur. Databestanden met nationale en/of internationale reikwijdte van de ene groep onderzoekers worden zo bijvoorbeeld beter toegankelijk en kunnen worden verrijkt door combinatie en harmonisatie met bestanden van een andere groep.

Momenteel werkt DANS binnen de sociale wetenschappen aan verschillende TOPs. Er zijn programma's in ontwikkeling rond *arbeid* (samen met de Organisatie voor Strategisch Arbeidsonderzoek OSA en het Amsterdam Instituut voor Arbeidsstudies AIAS), *familierelaties* (o.a. met Nederlands Demografisch Instituut NIDI en de Universiteit van Amsterdam, *sociale mobiliteit, kwalitatief onderzoek* (beide Vrije Universiteit), *opinions en attitudes* (o.a. met de Universiteit van Tilburg), en *epidemiologisch onderzoek naar psychiatrische stoornissen* (ZonMW). Ook binnen de geesteswetenschappen zijn diverse initiatieven in ontwikkeling.

In TOPs worden nieuwe terreinen van digitale archivering en ontsluiting van onderzoeksdata verkend, ze sluiten aan bij actuele wetenschappelijke ontwikkelingen en ze maken

nieuwe innovatieve onderzoeksvragen mogelijk. Onderzoekers uit het veld en medewerkers van DANS bemensen gezamenlijk een dergelijk programma. Financiering komt deels van de deelnemers, deels van externe (naast Nederlandse ook Europese of andere internationale) bronnen.

Contactpersonen bij DANS zijn dr. Heleen van Luijn (sociale wetenschappen), en dr. Rene van Horik (geesteswetenschappen), beide te vinden op www.dans.knaw.nl. (Heleen van Luijn)

COLOFON

e-data@research is het kwartaalblad over data en onderzoek in de alfa- en gammawetenschappen, verschijnend onder auspiciën van Data Archiving and Networked Services, het Huygens Instituut, het Internationaal Instituut voor Sociale Geschiedenis en de Vereniging voor Geschiedenis en Informatica.

e-data@research is ook een voortzetting van *Historia & Informatica* en van *Data News – Steinmetz Archive Newsletter*.

Toezending kosteloos aan relaties van de stakeholders en op verzoek aan studenten in de alfa- en gammarichtingen. Oplage: 6500.

e-data@research is online te raadplegen op www.edata.nl en op de websites van de deelnemende instellingen.

Uitgever: Edita-KNAW, Postbus 19121, 1000 GC, Amsterdam

Redactieadres: Postbus 93067, 2509 AB Den Haag; Anna van Saksenlaan 51, 2593 HW Den Haag; T (070)3494450 F (070)3494451 E edata@dans.knaw.nl

Redactie: Peter Boot, Martijn de Groot (hoofd/eindredacteur a.i.), Marien van der Heijden, Jetske van der Schaaf, Luuk Schreven.

Redactiesecretariaat: Lucas Pasteuning, Jetske van der Schaaf

Aan dit nummer werkten mee:

Margit Averdijk, Bert van Elsacker, René van Horik, Elly Kamp, Heleen van Luijn, Anouk de Rijk, Els Stronks, Jeroen Walterus, Joris van Zundert.

Pre-press, productie en vormgeving:

Edita-KNAW
Druk: Plantijn Casparie, Almere
ISSN: 1872-0374